

Türkiye Cümhuriyetile Danimarka Devleti arasında akdedilen «uzlaşma, adli tesviye ve hakem» muahedesi nin tasdikı hakkında kanun

(*Resmî Gazete ile nesir ve ilâm: 9/VII/1932 - Sayı: 2145*)

No.
2052

Kabul tarihi
30 - VI - 1932

BİRİNCİ MADDE — Türkiye Cümhuriyetile Danimarka Hükûmeti arasında Cenevrede imza edilmiş olan « uzlaşma, adli tesviye ve hakem » muahedenamesi kabul ve tasdik edilmiştir.

İKİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunun icrasına Hariciye vekili memurdur.

3 temmuz 1932

TÜRKİYE CÜMHURİYETİLE DANİMARKA KIRALLIĞI ARASINDA UZLAŞMA, ADLİ TESVİYE VE HAKEM MUAHEDESİ

Türkiye ile Danimarka arasında mevcut olan dostluk bağlarını kuvvetlendirmek ve iki memleke arasında tahaddüs edecek ihtilâfları umumî hukuku düvelin en yüksek esaslarına göre halletmek üzere zusunda bulunan Türkiye Reisicümhuru Hazretleri ve Haşmetlû Danimarka ve Islânda Kırallı Hazretleri bu bapta bir muahede aktine karar vermişler ve murahhasları olarak

Türkiye Reisicümhuru Hazretleri:

Hariciye vekili, Doktor Tefik Rüşdü Beyefendiyi,

Haşmetlû Danimarka ve Islânda Kırallı Hazretleri:

Hariciye nazırı Hukuk doktoru Müsyü Peter Munch'ü tayin etmişler ve murahhaslar bapta mazuniyet vesikalarnı yekdiğerine tebliğ ile usul ve kaidesine muvafık bularak atıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır:

Madde — 1

Yüksek Âkitler Türkiye ile Danimarka arasında tahaddüs edecek olan ve alelâde diplomasi usulleri halledilmiyen her ne mahiyette olursa olsun bileümle hukukî ve adli ihtilâfları muslihane surette işbu muahede ile derpiş edilen usullere nazaran hal ve tanzim eylemeği müteakabilen taahh ederler.

Madde — 2

Üzerlerinde Âkitlerin karşılıklı bir hakkı ret veya inkâr iddiasında bulunduıkları ve alelâde diplomasi usullerile muslihane halledemedikleri her ne mahiyette olursa olsun Yüksek Âkitler arasındaki bütün hukukî ihtilâflar, ya Beynelmîlel daimî adalet divanına veyahut bir hakem makamemesinin hükmüne arzedecektir.

Yüksek Âkitler arasında meri diğer mukavelenamelerle, halleri için hususî bir usul derpiş edilmiş olan ihtilâflar işbu mukavelenameler ahkâmına tevfikân hallolunacaktır.

Madde — 3

Beynelmîlîl daimî adalet divanı huzurundaki veya hakem mahkemesi huzurundaki usul ve muameleden evvel ihtilâf bir uzlaşmaya müncer olmak maksadile işbu muahedeye tevfikân teşkil edilen Daimî uzlaşma komisyonu unvanını haiz Beynelmîlîl daimî bir komisyona Âkitler tarafından müttelifikân tevdi olunabilecektir.

Madde — 4

Eğer bir ihtilâfın mevzuu Âkitlerden birinin dahilî kanun ve nizamlarına nazaran millî mahkemelerin salâhiyetine taallûk ediyorsa, salâhiyettar adlî makam marifetile makul bir müddet zarfında katî bir hüküm verilmeden evvel ihtilâfın işbu muahede ile derpiş edilen usul ve muameleye arzolunmama bu Âkit itiraz edebilecektir.

Madde — 5

Daimî uzlaşma komisyonu beş azadan mürekkep olacaktır. Âkitlerden her biri istediği bir komiseri tayin edecek ve Âkitler müttelifikân diğer üç komiseri ve bu üç komiser arasında komisyon reisini intihap edeceklerdir. Bu üç komiser ne Âkitlerin tebaasından olacak, ne ikametgâhı Âkitler ülkesinde bulunacaktır. Her üçü ayrı tabiiyette bulunacaktır.

Komiserler üç sene müddetle tayin olunacaktır. Komisyon azasından birinin memuriyeti müddetinin inkizasında yerine yeni bir komiser tayinine tevessül edilmemişse memuriyetleri üç senelik bir devre için temdit olunmuş ad ve telâkki olunacaktır; maahaza üç senelik müddetin inkizasında Âkitler reis vazifesini komisyonun müştereken intihap edilmiş üç azasından diğer birine devretmek hakkını muhafaza bederler.

Cereyan etmekte olan bir usul ve muamele esnasında memuriyet müddeti münkazi olan bir aza, halefi tayin edilmiş olsa bile usul ve muamele hitam buluncaya kadar ihtilâfın tetkikine iştirake devam eyliyecektir.

Uzlaşma komisyonu azasından birinin ölümü veya çekilmesi halinde mümkün olursa müteakip üç ay zarfında ve her hal ve takdirde komisyona bir ihtilâf tevdi edilir edilmez, memuriyet müddetinin bakiyesi için yerine yeni bir aza tayinine tevessül olunacaktır.

Madde — 6

Daimî komisyon işbu muahede tasdiknamelerinin teatisini takip eden altı ay zarfında teşkil olunacaktır.

Müttelifikân intihap olunacak azalar işbu müddet zarfında tayin olunamazsa veya münhalâta yenden aza intihabı halinde azalığın inhilâlinden itibaren üç ay müddet zarfında yeni aza tayin edilmezse, başka itilâflar olmadığı takdirde, icap eden tayinlerin icrası İsviçre Konfederasyonu reisinden veya Haşmetlû Felemenk Kraliçesi Hazretlerinden rica edilecektir.

Madde — 7

Daimî uzlaşma komisyonuna müracaat keyfiyeti müttelifikân hareket eden Âkitlerin beraberce reise bir istida vermeleri suretiledir.

İstida ihtilâf mevzuunu muhtasaran anlattıktan sonra komisyonda, bir uzlaşmağa vardırarak her türlü tedbirlere müracaat eylemesi talebini ihtiva edecektir.

Madde — 8

Bir ihtilâfın komisyona tevdi edildiği tarihten itibaren on beş gün zarfında Âkitlerden her bir kendisi tarafından tayin edilen daimî azayı bu ihtilâfın tetkiki için bu işe ihtisası olan bir kimse ile istihlâf ettirebilecektir. Bu hakkından istifade eden Âkit keyfiyeti derhal diğer Âkide ihbar

edecektir; diğ er Âkit te bu takdirde ihbarnamenin kendisine vürudundan itibaren on beş gün zarfında aynı hakkı istimal etmek salâhiyetini haiz olacaktır.

Her Âkit kendi tarafından tayin olunup hastalık veya herhangi diğ er ahval neticesinde komisyon işlerine muvakkat surette iştirake mâniî bulunan daimî aza yerine derhal muvakkaten bir aza muavini tayin etmek hakkını muhafaza eder.

Uzlaşma komisyonunun Âkitler tarafından müttefikan tayin olunmuş azalarından birinin hastalık veya diğ er ahval neticesinde komisyon işlerine iştirakine muvakkat bir surette bir mâni olduğu halde muvakkaten yerine kaim olacak bir âza muavini tayin için anlaşacaklardır. İşbu âza muavini azalığın muvakkaten inhilâlinden itibaren bir ay zarfında tayin olunmazsa işbu muahedenin altın-çı maddesine tevfikân muamele olunacaktır.

Madde — 9

Daimî uzlaşma komisyonunun vazifesi muhtelifünfih meseleleri tavzih edecek bu uğurda faydalı malûmatı tahkikat yolu ile veya başka bir şekilde toplamak ve Âkitleri uzlaştırmaya gayret eylemektir. Komisyon meseleyi tetkik ettikten sonra muvafık gördüğü hal tarzlarını Âkitlere izah edebilir ve bu hususta fikirlerini beyan için kendilerine bir mühlet verebilir.

Komisyon mesaisini müteakip, ahvale göre, ya Âkitlerin uzlaştığını gösteren ve mevcut ise uzlaşma şartlarını ihtiva eden veyahut uzlaşma imkânı bulunmadığını kaydeyliyen bir zabıtname tanzim eder.

Komisyon mesaisi, Âkitler başka türlü bir karar vermedikçe, muhtelifünfih meselelerin tevdiî gününden itibaren altı ay zarfında nihayete ermiş bulunacaktır.

Madde — 10

Hilâfına hususî bir hüküm olmadıkça uzlaşma komisyonu mesai usulünü bizzat tanzim edecek ve bu usul behemehal mürafaa şeklinde olacaktır.

Tahkikat hususunda Komisyon müttefikan başka türlü bir karar veremezse beynelmîlel ihtilâfların muslihane halline dair 18 teşrinievvel 1907 La Haye mukavelesinin üçüncü faslı «Beynelmîlel tahkikat komisyonları» ahkâmına ittiba eyliyecektir.

Madde — 11

Âkitler arasında hilâfına ittifak olmadığı takdirde uzlaşma komisyonu, reisinin irac ettiği mahalde içtima eyliyecektir.

Madde — 12

Uzlaşma komisyonunun mesaisi ancak Âkitlerin muvafakatile komisyon tarafından ittihaz olunmuş bir karar üzerine alenî olabilir.

Madde — 13

Âkitler uzlaşma komisyonu nezdinde kendileri komisyon arasında mutavassıt hizmetini gören ajanlar tarafından temsil edileceklerdir; bundan maada, Âkitler kendileri tarafından bu husus için tayin edilen müşavir ve mütehassısların yardımına müracaat edebilecekleri gibi şahadotini kendilerinin ee faideli addettikleri her türlü eşhasın komisyonea içtimasını talep eyliyeceklerdir.

Komisyon dahi her iki tarafın ajanlarıyla müşavir ve mütehassıslarından şifahî izahat talep etmek ve her hangi bir şahsı Hükümetinin muvafakatile celp ve istima eylemek salâhiyetini haiz olacaktır.

Madde — 14

İşbu muahede hilafına hüküm olmadıkça Uzlaşma komisyonunun mukarreratı ekseriyeti âra ile ittihaz olunacaktır. Reylerin tesavisi takdirinde reisin reyi raeih olacaktır.

Madde — 15

Âkitler uzlaşma komisyonunun mesaisini kolaylaştırmağı ve alehusus mümkün olabilen en büyük mikyasta kendisine bütün vesai ve faydalı malûmatı vermeğı ve komisyonun memleketleri dahilinde kanunlarına tevfikân şahitler veya mütehassıslar celp ve istima eylesmesini, vaka mahalline gitmesini temin için malik oldukları bütün vasıtaları kullanmağı taahhüt ederler.

Madde — 16

Uzlaşma komisyonunun mesaisinin devamı müddetince komiserlerin her birine miktarı Âkitler arasında müttefikân tesbit edilecek bir tazminat verilecektir.

Her Hükûmet kendi masarifini ve birinci fıkrada derpiş edilen tazminat müşterek masraflar meyânında dahil olmak üzere komisyonun müşterek masraflarından müsavi bir hisseyi deruhde edecektir.

Madde — 17

İhtilâfı Daimî uzlaşma komisyonu huzuruna sevkeden bir tesviye suretinin fikdanı halinde ve böyle bir tesviye sureti mevcut olup ta Daimî uzlaşma komisyonu huzurunda uzlaşmadığı takdirde hukukî ihtilâf, tahkimname ile, gerek statüsünde derpiş edilen usul ve muameleler ve şartlar dairesinde Beynelmîl daimî adalet divanına gerek beynelmîl ihtilâfların muslihane halli hakkındaki 18 teşrinievvel 1907 tarihli La Haye mukavelenamesile derpiş edilen usul ve muameleler ve şartlar dairesinde bir hakem mahkemesine arzolanabilecektir.

Adli tesviye talebi Âkitlerden birine tebliğ edildiği gündün itibaren üç ay zarfında tahkimname tanzim edilmezse her Âkit bir ay evvel haber vermek şartile ihtilâfı istida ile Daimî beynelmîl adalet divanı huzuruna doğrudan doğruya tevdi edebilecektir.

Madde — 18

İki Yüksek Âkit Hükûmet arasında münazaalı olup ta alelade diplomasi usullerile halledilemiyerek işbu muahedenin ikinci maddesinde derpiş edildiği veçhile bir hükümle halli çaresi araştırılmıyan ve Âkitler arasında meri bir muahede veya mukavele ile haklarında bir hal ve tesviye usulü şimdiye kadar derpiş edilmemiş bulunan bütün meseleler Daimî uzlaşma komisyonuna tevdi olunacaktır.

İşbu muahedenin yedi ilâ on altıncı maddelerinde münderiç usul ve muamele tatbik olunacaktır.

Maahaza komisyona takdim edilecek istida hakkında Âkitler itilâf edemezlerse bunlardan biri veya diğeri bir ay evvel haber vermek suretile meseleyi mezkûr komisyona doğrudan doğruya tevdi etmekte muhtar olacaktır.

İstida Âkitlerin yalnız birinden sadır oluyorsa bu Âkit tarafından muhasım diğeri Âkide bilâ-mühlet tebliğ olunacaktır.

Madde — 19

Âkitler uzlaştırılmazsa âdi ihtilâf Âkitlerden birinin veya diğerrinin istidasile, hakkında bir hukuku düvel kaidesi tatbik edilemedikçe, nisfet dairesinde hükmetmek salâhiyetini haiz olan bir hakem mahkemesinin kararna arzolanacaktır.

Başka türlü kararlaştırılmamış ise bu mahkeme, Uzlaşma komisyonlarının teşkili için işbu muahedenin beşinci ve altıncı maddelerinde derpiş edilen usulü tevfikân tayin edilecek beş azadan mürekkep olacaktır. Mahkeme hakem talebini takip eden altı ay zarfında teşkil edilecektir.

Hakem mahkemesinin kararı Âkitler için mecburî olacaktır.

Madde — 20

Aralarında hakeme müracaat ihtiyacı hâsıl olduğu takdirde Âkitler ihtilâfın mevzuu ve usul ve muamelelerin şekilleri hakkında hususî bir tahkimnameyi, hakem talebini takip eden altı ay zarfında, tanzim etmeği taahhut ederler.

Bu tahkimname muayyen müddet zarfında tanzim edilmezse Âkitlerden birinin veya diğerinin alelâde istida yoluyla mahkemeye müracaat etmeğe hakkı olacaktır. Bu halde mahkeme usul ve muameleleri bizzat tesbit edecektir.

Madde — 21

İşbu muahedenin hükümleri, Âkitlerden birinin hukukî devlet kaidelerine nazaran muhassasın hakkı hakimiyetine taallük eden veya aralarında meşru olarak muahedeli muabince salâhiyeti muhassasına dahil bulunan ihtilâflara tatbik olunamaz. Maahaza diğer Âkit bu meseleyi mutekaddimeyi bir karara raptettirmek için Beynelmîl daimî adalet divanına müracaat edebilecektir.

Madde — 22

Uzlaşma usul ve muamelelerinin, adli tesviye usul ve muamelelerinin veyahut hakem usul ve muamelelerinin devam ettiği müddetçe Âkitler, uzlaşma komisyonu tekliflerinin kabulüne veya Beynelmîl daimî adalet divanı kararının veya hakem mahkemesi hükmünün icrasına hâlel getirecek mahiyette olan her hangi bir tedbir ittihazından tevakki edeceklerdir.

Madde — 23

Beynelmîl daimî adalet divanı veya hakem mahkemesi, Âkitlerden birinin adli makamı veya her hangi bir makamı tarafından verilen bir kararın Hukukî devlele tamamen veya kısmen muhalif olduğunu tesbit ederse ve bu Âkidin hukuku esasıyısı mevzu bahis kararın netice ve avakibini idarî yollarla izaleye müsait olmaz veya ancak gayrikâfi surette müsait olursa, hukukî veya hükmî karar mutazarrır olan tarafa verilecek tazminatın nevını ve şümülünü tayin edecektir.

Madde — 24

Hilâfında bir anlaşma olmadıkça işbu muahedenin tefsir veya icrası hususunda tehdâdüs edebilecek ihtilâflar alelâde istida yolu ile Beynelmîl adalet divanına doğrudan doğruya tevdi olunacaktır.

Madde — 25

İşbu muahede tasdik olunacaktır. Tasdiknameler en kısa bir müddet zarfında Copenhague'da teati olunacaktır.

Madde — 26

İşbu muahede tasdiknamelerin teatisi tarihinden meriyete girecek ve meriyete girdiğinden itibaren on sene müddetle muteber olacaktır. Bu müddetin hitamından altı ay evvel mefsuhiyet ilân edilmezse yeniden diğer on sene bir müddet için temdit edilmiş addolunacaktır ve temdit şekli bu tarzda devam edecektir.

İşbu muahedenin inkizasında muallâk bir uzlaşma, adli tesviye veya hakem usulü ve muamelesi mevcut ise bu usul ve muamele, neticeleninceye kadar, seyrini takip edecektir.

Balâdaki mevaddı tasdik etmek üzere isimleri yukarıda zikredilen murahhaslar işbu muahedeyi inza etmişler ve mühürlemişlerdir.

Cenevrede iki nüsha olarak bin dokuz yüz otuz iki senesi martın sekizinci günü tanzim kılınmıştır.

Dr. T. Rüştü *P. Munch*

<i>Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve kerehin tarih ve numarası</i>	:	30 - VI - 1932 ve 1/222
<i>Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cümhuriyet Reisliğinden gelen tez- numarası</i>	:	3 - VII - 1932 ve 1/498
<i>Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları</i>	:	Cilt Sayfa 8 14 9 416,430,433,437:439